

"A tudomány ekként rajzolja világát"

Irodalom, nevelés és történelem metszetei II.

2019. május 6-7.

EKE OFI Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum

ABSZTRAKTFÜZET

Almási Brigitta
EKE Pedagógiai Kar

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye tanyai iskolái: Pusztapó tanyai iskolája az Almásy-kastélyban

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye tanyai iskoláztatásának előzményei Eötvös József 1868:38. törvényéhez vezethetők vissza. Községi oktatási intézmények főként a vármegye külterületein jöttek létre, míg a belterületeken felekezeti elemi népoktatással találkozunk. Azokon a településeken, ahol katolikus és református vallású polgárok is éltek, együttesen gondoskodtak az oktatási intézmények fenntartásáról.

A külterületeken állami elemi népiskolákat létesítettek, mivel a községeknek kötelességük volt gondoskodni a tanköteles tanyai gyermekek oktatásáról. Mindehhez pedig állami támogatásra volt szükség. A külterületen élő tanköteles gyermekek oktatásában Klebelsberg Kuno oktatási reformjai – 1921: 30, majd pedig 1926: 8. – hozták el a változásokat a körzetek kialakításával. Egyre több tanköteles gyermek járt iskolába, ezáltal az analfabéták száma is csökkent.

Kutatásom során a Mezőtúr külterületéhez tartozó Pusztapó tanyai iskoláztatásának esettanulmányát szeretném bemutatni. Primer forrásaim elsősorban egykori tanyai diákok még fel nem dolgozott narratíváinak elemzése. Továbbiakban a Verseyhy Ferenc Könyvtár helyismereti dokumentumait és a Magyar Országos Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár iratainak analitikus elemzését használtam fel kutatásomhoz.

#tanyai iskola #Pusztapó

brigitta.almasi1989@gmail.com

Boldog-Bernád István
ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola

A tudós pap és a bohém literátor: Bitnitz Lajos és Kisfaludy Károly

A 19. század első évtizedeiben a polgárosodó Pest vált az irodalmi élet központjává. Ebben az időszakban sokat veszített korábbi jelentőségéből a levelezés, és felértékelődött a literátorok közötti személyes kapcsolattartás. Kisfaludy Károly volt az 1820-as évek ünnepezt irodalmi vezére, akinek az Aurora országos terjesztése és a vidéki literátorokkal való kapcsolattartás érdekében levelezésére is hangsúlyt kellett fektetnie. Ennek köszönhetően maradt ránk (egy mindmáig kiadatlan) levele, melyet a dunántúli tudós paphoz, Bitnitz Lajoshoz írt. Kettejük 1820-as évek végi irodalmi kapcsolatát tárom fel előadásomban a levél és további források segítségével; miként találkozott és aztán tartott kapcsolatot a bohém életvitelt élő pesti költő és a vidéki tudós egyházfi. Mindezek mellett a levél további tanulságait is bemutatom, melyek Kisfaludy és Bitnitz kapcsolata mellett a korszak irodalmi kardcsörtéibe is bepillantást engednek.

#Kisfaludy Károly #Bitnitz Lajos

boldogbernad.istvan@gmail.com

Császár Attila

EKE Bölcsészettudományi és Művészeti Kar

Testnevelő tanárok pályaválasztása és pályaelhagyása

Magyarországon a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény és a 2012. évi Nemzeti alaptanterv alapján bevezették a mindennapos testnevelést. Előadásomban azt a kérdéskört vizsgálom, hogy a változások hatással voltak-e a leendő tanárok pályaválasztására; a gyakorló testnevelők tapasztaltak-e változást munkájuk megítélésében az oktatás különböző szereplőinek részéről, és mi lenne az oka annak, ha elhagynák a tanári pályát. A hazai szakirodalomban 2008-ban jelentek meg Bognár József és mtsai. kutatási eredményei a *Testnevelő tanárok presztízse: pályaválasztástól a pályaelhagyásig a nemek mentén* címmel. Hazánkban korábban nem végeztek hasonlóan átfogó empirikus kutatást ebben a témában; ezért arra is választ keresek, hogy tíz évvel később jelentkezik-e jelentős különbség az eredményekben a kötelező mindennapos testnevelés bevezetésének hatására. Céloom rávilágítani a testnevelők pályaválasztásának, presztízisének, lehetséges pályaelhagyásának jellemző jegyeire, illetve feltárni az esetleges különbségeket a nemek, az életkor és a köznevelésben eltöltött idő alapján. Az adatgyűjtés zárt végű kérdésekkel, Bognár és mtsai. 2008-as kutatásának átszerkesztett, feleletválasztásos kérdőíve alapján történt. A beérkezett válaszok feldolgozása leíró statisztikával, kétmintás t-próbával és varianciaanalízissel, az SPSS 16.0 for Windows statisztikai célszoftver segítségével történt.

#testnevelés #pályaválasztás #pályaelhagyás

aticsaszi91@gmail.com

Cseppentő Krisztina

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

A nevelődésregény mint pedagógiai műfaj – Tudásértelmezések A varázshegyben

A Bildungsroman, azaz a nevelődésregény a német nyelvű irodalmak egyik kitüntetett műfaja a 18–19. század fordulójától egészen az ezerkilencszázados évek közepéig. A pietizmus naplóira és vallomások irattaira, valamint a kalandregényre visszavezethető új műfajt Wilhelm Dilthey nyomán hagyományosan Johann Wolfgang Goethe nevéhez és az ő Wilhelm Meister tanulóévei (1792) című regényéhez kötjük, amely a nevelődés fogalmával (Bildung) újító módon ötvözte a zarándok és a kalandor útját. Goethe egyéni teljesítménye abban áll – így Ehrhard Bahr –, hogy ezeket a szekularizációt felhasználva internalizálja, és átpsichologizálva fordítja saját céljaira. Így Wielanddal és Moritzcal együtt áttételesen ő is a felvilágosodásnak az ember fejlődésébe, nevelhetőségébe vetett hitéről tesz tanúbizonyságot. Ez a modernségig kitartó elképzelés megjelenik még továbbá Hölderlinen, Novalison, Tiecken, Kelleren át Stifternél és Raabénál, és ezt az irodalmi tradíciót viszi tovább Thomas Mann 1924-ben megjelent nagyregénye is.

Ugyan A varázshegy már egy másik korszak jegyében született, ahogy az Előljáró beszédben is olvashatjuk „egy bizonyos, életet és tudatot mélyen meghasító határ és fordulat előtt játszódik [...]. Történetiségét tekintve ez a fordulat egyértelműen az első világháborúra utal, de metaforaként értelmezhető a főszereplő, Hans Castorp fejlődése szempontjából annak eszmélésére is; hiszen a regény az ő „tanulóidejét”, informális nevelődésének, felnőtté érésének útját követi nyomon. Története mintegy ürügy arra, hogy szerzője a századforduló nagypolgárság, a tudomány és technikai enciklopédiája mellett nevelődési eszmények és irányzatok szinte teljes tablóját adja. Ekként tekintve pedig a szöveg nemcsak a neveléssel kapcsolatos reflexiók gazdag tárháza, hanem a társadalomtörténeti szempontú neveléstörténet fontos forrása is.

Az előadás a regényben ábrázolt nevelési folyamatok körülményeinek, a mögöttük rejlő különböző nevelésfilozófiáknak, valamint a hozzájuk kapcsolódó tudásértelmezéseknek a kibontására tesz kísérletet. A kutatás módszereit tekintve főként a kvalitatív szövegelemzésre támaszkodik, a kulturális antropológia nézőpontját is bevonva.

Dobos Viola
EKE Történelemtudományi Doktori Iskola

A színészkongresszusok a Színpad című folyóirat tükrében

Az 1869-ben Rajkay F. István által elindított Színpad című lap célkitűzése volt, hogy a magyar vidéki színjátszásnak fórumot biztosítson, annak ellenére, hogy szakmai lapként határozta meg magát mégis sokkal nagyobb közönségnek szánta a lapot.

Mivel már az első számok egyikében egy olvasói levél közzétételével indul el az a mozgalom, amely a színészkongresszusok létrejöttében csúcspontot ért el. Mert ebben olvasható volt, hogy a vidéki színjátszás rendezetlen, emiatt gyakori a nélkülözés, napról-napra élés. Ráadásul a társulatok összetétele sem ad lehetőséget a kultúra terjesztésére, igazi népművelésre. Ehhez jött még az is, hogy több igazgató is visszaélt hatalmával, így gyakoriak voltak a színészszökések is.

A Színpad folyamatosan közzéteszi az olvasó leveleket, melyek ezekre a problémákra keresik a megoldást, nem egyszer a Nemzeti Színházat – illetve a debreceni és kolozsvári színházakat – véve alapul, hogy a vidéki színjátszás tagjai számára is alakuljon segély- és nyugdíjalap. A lapban részletes pénzügyi számítások is olvashatók, melyek szerint 10 év múlva már nyugdíjat lehetne fizetni. Emellett a társulatok összetételére is keresik a megoldást, hiszen nem egyszer katonaszökevények, törvény elől menekülők állnak színészeknek.

Annak ellenére, hogy már 1869-ben kimondják, hogy színészkongresszust kell összehívni, erre még csak 1871-ben kerül sor hatalmas érdeklődés mellett. A több napos konferencián megalakítják az Általános Magyar Színészet Kezelését, mely, mint egyesület működik. Tagjai első időben színészek és igazgatók lehettek, ezt a későbbiekben kiterjesztették más színházban dolgozóakra is. Emellett megalakítottak egy segély- és nyugdíjalapot is, melyet a színészek meghatározott feltételek mellett fizették be a járulékokat. A kongresszuson az alapszabályok lefektetésével a színházi érdekvédelem, illetve maga a színészet, mint szakma jött létre. Az évről-évre megtartott kongresszusokon időről-időre az alapszabályokat módosították, de emellett a színészképzésről, színészvizsgákról is rendelkeztek. Ezekről a Színpad folyóirat mindig részletesen és a lehető legobjektívabban számol be. Teszi ezt úgy, hogy 1871 és 1882 közötti időszakban az Általános Magyar Színészet Kezelésének, illetve a későbbi Magyar Színészegyesületnek szakközlönyeként jelenik meg a lap.

#Általános Magyar Színészet Kezelése #Színpad
#színészkongresszus

dobosviola@gmail.com

Farkas Evelin

DE Irodalom- és Kultúratudományok Doktori Iskola

A 19. századi történelmi regények leírásainak vizsgálati lehetőségei

Előadásom középpontjában a 19. század második felében született történelmi regények karakterleírásai és ezek értelmezési lehetőségei állnak. Olyan kérdéseket feszegetek, mint hogyan strukturálódnak a karakterleírások, milyen episztemológiába illeszkednek és hogyan hatnak az olvasóra. A 19. századi leírásokra vonatkozó szakirodalmak belátásainak feltérképezése mellett arra a különösen bonyolult helyzetre is fókuszálok a leírások relációjában, melyet a történelmi regény műfaja teremt valóság/fikció és történelem/irodalom tekintetében. Előadásomban főleg Jókai Mór 1850 után született történelmi regényei koncentrálok majd, ahol a narrációs technikák szorosabb vizsgálatába ágyazom eredményeimet.

#Jókai Mór #történelmi regény #1850 után

farkasevelin125@gmail.com

Héjjas Flóra

EKE Bölcsészettudományi és Művészeti Kar

A felejtés ellen – Eger város kulturális emlékezete az emléktábla-állítás gyakorlatán keresztül

A köztéri szobrok, emlékművek, emléktáblák a társadalmi emlékezet tárgyasult jelei. Az emléktáblák kifejezik a viszonyt egy település, esetünkben Eger kulturális örökségéhez, a városgyarapító ősohöz; állításuk mindenkor fontos társadalmi ünnep. Az Eger város kulturális emlékezetével és emléktábláival foglalkozó kutatásom alapja a Czéh Sándorral közösen, 2016 és 2017 között végzett tudományos vizsgálat, amelynek eredményeképpen egy megközelítőleg kétszáz emléktáblát leíró adattárat is készítettünk. Az érintett emléktáblák felkutatása és az adatok meghatározott szempontrendszer szerint történő feldolgozása lehetőséget teremt a téma árnyaltabb megjelenítésére, hazai és nemzetközi kontextusban egyaránt. Az összegző megközelítésű előadás különös hangsúlyt fektet a magyar emléktábla-állítás hagyományainak bemutatására, az egyes korszakok jellegzetességeire, az említett kutatás eredményeire és módszertani sajátosságaira, valamint – az ismertetett példákon keresztül – az esetleges kapcsolódási pontokra az egeri nevelés és oktatás történetéhez.

#Eger #kulturális örökség #emléktábla

hejjas.flora@gmail.com

Herédi Rebeka

EKE Neveléstudományi Doktori Iskola

A japán oktatás gyökerei, sajátosságai

A japán oktatás egy jól strukturált rendszert alkot, komplexitását részben történelmi gyökereiben kell keresnünk, a múltban, részben pedig a folyamatos fejlődésre való törekvésben, amely Japánban természetesen az oktatásra is kiterjed. A fejlődés pedig értelemszerűen a jelenben zajlik. Ez a két irány fogja adni előadásom vázát, amelyben azt kívánom vizsgálni, hogy a japán oktatás milyen múltra tekint vissza, és ebből esetlegesen hogyan következhet a japán oktatás sikeressége, jelenbeli helyzete. Előadásom a témával kapcsolatos nemzetközi, valamint hazai szakirodalomra támaszkodik, különös tekintettel Gordon Győri János, Catherine C. Lewis és William K. Cummings munkáira. Kérdésem tehát összefoglalva az, hogy milyen eszközökkel, sajátosságokkal rendelkezik az ázsiai ország oktatási rendszere, amelyek által eredményesen tud működni.

#Japán #oktatási rendszer

hrebi93@gmail.com

Horváth Mónika

EKE Történelemtudományi Doktori Iskola

Dugonics András világi témájú iskoladrámáinak pedagógiai hatása

Az előadás és hozzá írott tanulmány Dugonics András (1740–1818) piarista szerzetes munkásságának pedagógiai hatását hívatott bemutatni, alapul véve írói és oktatói tevékenysége alatt készített iskoladrámáit.

Dugonics András korának kiemelkedő tudósa volt, sokszínű tevékenysége kiterjedt a matematika oktatására és az első magyar nyelvű számtankönyvek elkészítésére. A korai nyelvújítók közé tartozott. Ő volt az első magyar regény megalkotója (*Etelka, egy igen ritka magyar kis-asszony*, 1788, 1791, 1805). Emellett rendkívüli érdeklődést mutatott a régmúlt korok története iránt, ezekről szívesen emlékezett meg más regényeiben is. Iskoladráma-írói munkássága az 1760-as években kezdődött, majd a későbbiekben már színtársulatok számára is készített darabokat.

Dramái között világi- és egyházi darabok egyaránt megtalálhatóak. Dugonics András iskoladrámáit (regényeihez hasonlóan) jelentős céltudatossággal írta. Ugyanis mindegyikük hordoz magában valamilyen erkölcsi tanulságot pl. a család fontossága, a fősvénység elítélése stb. A nézők azonosulhattak a pozitív hőssel, akit példaképként állíthatott a szerző a színpadra.

A piarista szerzetes drámáinak forrása a Régi Magyar Drámai Emlékek sorozat Piarista iskoladráma kötetének első része. A téma szakirodalmi ellátottsága alapos háttérrel biztosít a kutatás számára.

A tanulmány vállalt feladata Dugonics András világi témájú darabjainak (*Menekmus*, Vác, 1766; *Gyönygyössy*, Vác, 1770; *A fazék*, Máramarossziget, 1774; *Tárházi*, 1789; *Tárházi és a színészek*, Pest, 1892; *Menekmus, magyarra változva*, Pest, 1807) rövid áttekintése és elemzése pedagógiai szempontok alapján. Ennek keretében kérdésként feltehető, hogy milyen tanulsággal bírtak a korabeli diákságnak ezek a darabok? Használhatnák-e őket valamilyen oktatási tevékenység pl. történelemóra keretében? Milyen erkölcsi tanítással bírnak ezek a művek?

#Dugonics András #iskoladrámák

hmonika007@gmail.com

Kamp Alfréd
EKE Neveléstudományi Doktori Iskola

Az Okostankönyv módszertani lehetőségei

Előadásomban az új, állami fejlesztésű digitális tankönyvek szakmódszertani lehetőségeit mutatom be a történelem tantárgyon keresztül. Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet 2014 és 2018 között fejlesztette ki az Újgenerációs papírtankönyveket a köznevelés tartalmi kínálatának megújítása céljából. A papír alapú taneszközök kialakítása mellett a projekt fontos célkitűzése volt egy olyan ingyenes online platform létrehozása is, amelyen keresztül mindenki hozzáférhet a tankönyvek digitális változatához és az egyéb online tananyagokhoz.

Az Újgenerációs tankönyvek harmadik digitális változata, az Okostankönyv egy rezponzív megjelenésű, böngészőben futtatható, SCORM-csomagként közzétett HTML-könyv. Az Okostankönyvek létrehozása során a digitális tartalomfejlesztés négy munkafolyamatra tagolódott. Először a papírtankönyvek tartalmát HTML-programozással kódolták, így létrejött a könyvek könnyen kezelhető alapanyaga. Második lépésként a webdesign trendjeihez igazodva grafikai koncepciók készültek az egyes tantárgyakhoz. A harmadik fázisban elindult az interaktív okosfeladatok szerkesztésének, programozásának folyamata forgatókönyvek alapján. A negyedik szakaszban megkezdtek a – főleg szemléltetésre használható – rövid, kiegészítő mozgóképes tartalmak (videók, animációk, szimulációk) gyártását és beépítését az új felületbe. A történelem Okostankönyvek fejlesztésénél is gondosan ügyeltek a készítők a tantárgyspecifikus jellemzők érvényesítésére, hogy a tantervekben megfogalmazott fejlesztési célok minél nagyobb határfokban érvényesüljenek.

Az új köznevelési portált a tanárok három felhasználási szinten vehetik majd igénybe. Kezdő szinten lehetőség van a kész tartalmakat használni a tanórákon, és ezáltal megismerni az eszközökben rejlő lehetőségeket. Középhaladó szinten a tanár a kész tartalmak módosításával kiegészítheti akár a tankönyv leckéit, akár az okosfeladatokat. A komplex rendszer lehetőségeit az a haladó felhasználó tudja a legjobban kihasználni, aki saját tartalmat állít elő a rendelkezésére álló eszközökkel. Az Okostankönyv és az új NKP jelentősen hozzájárulhat a pedagógiai gyakorlat átalakulásához.

Kispál Dániel
EKE Neveléstudományi Doktori Iskola

Pályakezdés előtt álló magyartanár szakos hallgatók irodalomtanításra vonatkozó nézeteinek vizsgálata

Magyarországon az irodalomtanítás számos vizsgálódás és vita fókuszát képezi, ugyanis rendkívül sok kategória csatolható hozzá, amelyek mentén aktuális nevelésméleti, iskolapedagógiai, irodalomtudományos, politikai stb. narratívák tudnak kibontakozni. Gondolok itt elsősorban olyan kategóriákra, mint a szövegértés, a kronologikus és a tematikus oktatás kérdésköre, az irodalomértelmezési stratégiák megjelenése a tanórákon, a tantárgyi koncentráció, az elméleti vagy praktikus tudás előtérbe helyezése.

Számos elméleti megközelítés létezik a tantárgyra, tantárgy-filozófiára vonatkozóan, azonban az irodalomtanításhoz is köthető hazai empirikus kutatások főként a szövegértés dimenzióját célozzák (Csapó Benő, Józsa Gabriella, Józsa Krisztián, Kelemen-Molitorisz Anikó, Steklács János stb.) Mindezekből természetesen levonhatók következtetések az irodalomoktatás aktuális állapotára nézve, illetve megállapíthatók összefüggések más releváns elemekkel, azonban ahhoz, hogy árnyaltabb képet kapjunk, szükséges olyan dimenziók feltárása is, amelyekhez máig kevesen közelítettek a gyakorlati oldal felől.

Kutatásom az Eszterházy Károly Egyetem osztatlan tanárképzésében részt vevő hallgatóinak irodalomtanításra vonatkozó nézeteire irányul. A vizsgálatot öt évfolyamon kívánom elvégezni. A téma jelentőségét növeli, hogy nincs olyan publikált tanulmány a pedagógusok nézeteire irányuló kutatásokban, amely specifikusan a leendő irodalomtanárok attitűdjeit célozná. Így a kutatás egyrészt hiánypótló szerepet tölthet be, másrészt alapját képezheti további vizsgálatoknak, illetve hivatkozásul szolgálhat a jövőben születő elméleti dolgozatok számára.

Kutatásom alapvető mérőeszköze egy általam fejlesztett kérdőív, amely tartalmazza azokat az általános kérdéseket, amelyek a hallgatókról való alapvető információ megszerzését célozzák, például a hallgató neme (a mérés természetesen anonim). Továbbá magában foglalja azokat a legfontosabb kérdéseket, amelyek a hallgatók szocioökonómiai státuszára vonatkoznak, mint például lakhely, a szülők iskolai végzettsége, a hallgatók középiskolája milyen településtípuson helyezkedett el stb. A kérdőív gerincét pedig egy harminc itemből álló, ötfokú Likert-skálát tartalmazó kérdéssor adja.

Kiss Dávid

EKE Neveléstudományi Doktori Iskola

Olvasóvá nevelés és a populáris irodalom

A 20. század második felében – az első egységes tantervek bevezetése óta – a magyartanítás szemlélete, a tananyag, a kötelező olvasmányok rendszere alig módosult. Bár egy jó ideig megfelelően teljesítette a társadalom és a munka világa felől érkező elvárásokat, az informatikai technológiák robbanásszerű elterjedése utáni generációk megváltozott igényeinek, valamint a kompetencialapú/képességfejlesztő oktatásból gyökerező társadalmi elvárásoknak már nem képes megfelelni. A 2015-ös PISA vizsgálat kiértékelése megmutatta, hogy a 15 éves magyar fiatalok egyre kevésbé sikeresek a nyomtatott alapú szövegek értelmezésében, míg a digitális/elektronikus szövegformákkal könnyebben boldogulnak, ezért felmerülhet a hipertext jellegű szövegtípusok beemeléseinek szükségessége az oktatásba. Előadásom célja az, hogy irodalom és nevelés közös horizontjában vázolja fel azokat a paradigmaváltó törekvéseket, melyek a magyartanári közösség egy része, az oktatási szakemberek bizonyos csoportjai és számos gyakorló magyartanár szerint egy hatékonyabb, a követelmények helyett a tanulót előtérbe helyező, befogadás- és olvasásközpontú, a mai elvárásoknak és igényeknek jobban megfelelő magyartanítást eredményezhet, szemben a kánon által meghatározott tradicionális irodalomoktatással. Ennek hívószavai lehetnek a kánon, kanonizáció, populáris regiszter, trend. Előadásomat a következő kérdések és az ezekre adható válaszlehetőségek motiválták: Hogyan, és miért alakult ki a kötelező olvasmányok mai formában ismert szigorúan kanonizált rendszere? Hogyan hat ez a tanulók olvasásértésére, és milyen alternatívák kínálhatók fel e rendszer helyett? Milyen mértékben „hígható” az irodalomtanítás kanonizált korpusza a populáris regiszter felől érkező művekkel? Milyen hosszútávú hatásokat eredményezhet egy ilyen szemléletváltás az oktatásban? Előadásom nem e felsorolt kérdések megválaszolására, sokkal inkább azok értelmezésére, kutathatóságának lehetőségeire kívánja irányítani a figyelmet, ezáltal kapcsolva össze a nevelés és az irodalom tudományterületeit.

#kötelező olvasmányok #kánon

davidkiss.szada@gmail.com

Kisváriné Kelemen Ágnes
EKE Neveléstudományi Doktori Iskola

A hazai gyógypedagógus-képzés átalakulásának folyamata a speciális tanerőképző tanfolyamoktól az egységesülő gyógypedagógus-képzésen át a mai képzési struktúrák kialakulásáig

Előadásomban egy hosszabb történelmi időszakot tekintek át, arra keresve a választ, hogy milyen tényezők hívták életre, formálták, alakították a hazai gyógypedagógus-képzést? Milyen képzési formák alakultak ki napjainkra, milyen hasonlóságok és különbségek jellemzik a mai gyógypedagógusokat képző felsőoktatási intézmények képzési struktúráit az alapképzésben? A gyógypedagógus alapképzésben, a hasonló alapozó tárgyakon túl, milyen képzési többlettartalmak jelennek meg az egyes felsőoktatási intézményekben? Az elméleti képzés során milyen pedagóguskompetenciák fejlesztésére kerül sor? A képzés időszakának másik fontos tényezője a szakmai gyakorlat; ennek óraszám, tartalma, régen és ma. Itt történik a gyakorlati tapasztalatok megszerzése. Milyen formában jelenik meg a mentorálás, a pedagógusjelöltek felkészítése az általános pedagógusszerepre, a szaktanári szerepre vagy a hivatali szerepkörre? Vannak-e hagyományai a mentorálásnak a gyógypedagógus-, illetve a hazai pedagógusképzésben? A kutatás elméleti háttéréül az erről az időszakról készült tanulmányok szolgálnak, amelyek elsősorban Gordosné Szabó Anna, Illyés Sándor, Szabó Ákosné és Ranschburg Pál munkái. A kutatás során a dokumentumelemzés módszerét alkalmaztam. A történelmi forrásmunkák mellett a gyógypedagógus-képzési dokumentumok elemzésére került sor.

M. Pelesz Nelli
EKE Neveléstudományi Doktori Iskola

„Diákok öröme” – A szegedi tanítójelöltek lapja

Előadásomban – a konferencia célkitűzéseivel összhangban – a történettudomány, az irodalomtudomány és a neveléstudomány metszeteinek lehetőségeit szeretném megvilágítani, mégpedig az 1926 és 1939 között Szegeden megjelent Tanítójelöltek Lapja című folyóirat bemutatásával.

A lap első két évfolyama során még szegedi szerzők műveit jelentette meg, ám hamarosan országos hatókörűvé szélesedett, és fogadta a tanítóképzős növendékek írásait az ország minden tájáról. Különösen figyelemreméltó az a kezdeményezés, hogy a lapot maguk a szegedi diákok alapították és szerkesztették, majd hozzáférhetővé tették más intézeti társaik számára.

Számos rovatban publikálhattak, hiszen a beküldők változatos témájú és színvonalú írásait közölték, a „klasszikus vezércikktől” kezdve a versekig, de novellákat, esszét, kritikákat, matematikai feladványokat stb. is megjelentettek, és hírek, tudósítások vagy reklámok is helyet kaptak a lap hasábjain.

A folyóirat mennyiségi mutatóinak kvantitatív, statisztikai próbákkal végzett elemzése bemutatja a szerzők összetételét, írásaik legfontosabb, az említett módszerekkel vizsgálható jellemzőit (pl. műfajok, terjedelem), ennél lényegesebb azonban az a kritikus szövegelemző folyamat, melynek során megkísérlem ábrázolni a megjelent művek irodalomtörténeti, politikatörténeti és neveléstudományi vonatkozásait. A több szempontú megközelítés során egyrészt vizsgálom a szövegek szorosán vett, korabeli irodalomelméleti és -történeti beágyazottságát, másrészt a tanítóképzést érintő – leginkább politikai meghatározottságú – folyamatok lenyomatait, tekintettel a neveléstudomány eredményeinek megjelenési formáira.

Reményeim szerint a vázolt komplex elemzés nemcsak egy irodalomtörténeti kuriózum érdekes bemutatása lehet, hanem érdemben hozzájárulhat a hasonló természetű kortárs kezdeményezések vizsgálatához és a megfogalmazott tanulságok nyomán azok érdemi továbbgondolásához.

Megyeri Helga
ELTE Történelemtudományi Doktori Iskola

A nevelés és közoktatás vitrinjei az 1885-ös Országos Általános Kiállításon

A 19. század folyamán nagyszabású kiállítások mutatták be egy-egy nemzet, vagy – ha a világkiállításokra gondolunk – a nemzetek sokaságának gazdasági és kulturális eredményeit, kiemelkedő vívmányait, esetleg történelmét. Így volt ez Magyarország esetében is: jóval az 1896-os Ezredéves Kiállítást megelőzően, már a reformkortól kezdve sor került kisebb-nagyobb, országosnak szánt tárlatok szervezésére.

1885-ben a Városligetben kapott helyet a korábbi előzményeket messze felülmúló Országos Általános Kiállítás, amely 32 főcsoportba rendezve összegezte Magyarország aktuális gazdasági, kulturális állapotát. A közoktatás és nevelés ügye önálló főcsoportot és ezzel együtt saját csarnokot kapott. A meghirdetett program szerint e főcsoport a bölcsődéktől a felsőfokú oktatás szintjéig várta a bemutatásra érdemes felszereléseket, taneszközöket, tankönyveket, berendezéseket, oktatók és tanulók munkáit, amelyeket utóbb katalógusba is gyűjtöttek. A tárlat alkalmából egyszersmind a nevelés és oktatás korabeli állapota és statisztikája is összegzésre került a kiállítás különféle kiadványaiban. Mind a kiállítók és beküldött anyaguk lajstroma, mind a kapcsolódó összefoglalások számos érdekességet tartogatnak, s egyben hasznos források lehetnek a neveléstörténet számára.

Kik szerepeltek és reprezentálták a nevelés és közoktatás csoportját? Mit rejtettek a kiállítási szekrények, vitrinek? Mit tudhatott meg a látogató a nevelés és közoktatás helyzetéről, színvonaláról? Mit adott, mit adhatott hozzá a közoktatás fejlődéséhez a kiállítás? Többek közt ezekre a kérdésekre keresem a választ előadásom során.

Mizera Tamás
EKE Neveléstudományi Doktori Iskola

Formálódó hivatás a könyvespolcokon? Kora újkori tanító értelmiségünk magánkönyvtárainak kutatásáról

A kora újkori Kárpát-medence magánkönyvtárai, közelebről polgári könyvtárai között különleges helyet foglalnak el tanító értelmiségünk tagjainak gyűjteményei. Vizsgálatukkal, elemzésükkel elsősorban a magyarországi lutheránus németiség könyves művelődésének egy kitüntetett darabjához kerülhetünk közelebb. A pedagógus szakmák kialakulásának a 18. század végéig tartó, ún. „kvázi-professziós” szakaszát tekintve (vö. Németh András: *A modern középiskolai tanári és tanítói szakmai tudástartalmak kibontakozásának történeti folyamatai*, *Pedagógusképzés*, 5 (34), 2007/1–2.) a könyvtulajdon által rekonstruálható olvasmányműveltség hangsúlyos és egyben perspektivikus kutatási terület, átfogó nevelés- és művelődéstörténeti összefüggésrendszerrel.

Előadásomban azt a kérdést járom körül, hogy az érintett magánkönyvtárak – mennyiségi és tartalmi kritériumok alapján – rendelkeznek-e olyan sajátos karakterrel, amely alapján önálló polgárikönyvtár-típusnak tekinthetők; illetve a nevelő-oktató munka tükröződik-e az egyes gyűjtemények tematikai összetételében (lásd például: Viliam Čičaj: *Bányavárosi könyvkultúra a XVI–XVIII. században: Besztercebánya, Körmöcbánya, Selmecebánya*, Szeged, 1993.) A kapcsolódó kutatás az *Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez* sorozat releváns (a tulajdonos foglalkozását is feltüntető) forrásközlésein alapul, amelyek főként jegyzékszerű források, leggyakrabban hagyatéki leltárak könyvekre vonatkozó bejegyzéseit tartalmazzák. Az egyes tételek azonosításához hazai és nemzetközi bibliográfiák, illetve elektronikus adatbázisok nyújtanak segítséget.

#magánkönyvtárak #olvasmányműveltség #kora újkor

Mizera.Tamas@opkm.hu

Pallos Zsuzsanna
PPKE Történelemtudományi Doktori Iskola

Könyves kapcsolatok a középkori Magyarország írott forrásaiban

Középkori monostoraink könyvei vagy egyes részletei sokszor nagy utat jártak be és ezt az utat különféle kapcsolatok szegélyezik, melyekre a különféle írott forrásokból (köztük kölcsönzési feljegyzések, leltárak, végrendeletek, levelezések stb.) is következtethetünk. Már egész korán találunk ilyen forrásokat, hiszen I. Szent István király II. törvénye (1030–1038) miszerint „ruhákról és oltárterítőkről a király gondoskodik, papról és könyvekről a püspök”, szükségessé tette külföldről a megfelelő könyvek beszerzését, melyet csak erősítettek a későbbi zsinati határozatok. Az egyházmegyék megszervezése mellett István király bátorította a szerzetesrendek betelepülését is, melyek újabb könyves kapcsolatok lehetőségét hozták magukkal. A 11. században, pl. Bonipert pécsi püspök, Fulberttől Chartres püspökétől egy Priscianus grammatikát kért tanításhoz a pécsi székesegyházi iskola számára, és Fulbert szívesen teljesítette kérését. De találunk példát egy kolostor és külföldi anyaszervezete közti könyves kapcsolatra is. András testvért, a Várad-hegyfoki prémontrei Szent István egyházának kanonokját, 1234-ben Prémontrebe küldték, hogy a várad-i prémontrei rend számára mintakódexeket másoltasson, megteremtve ezáltal az azonosságot külföldi anyarendjével.

Idővel az egyetemek megjelenése új szint hoz. A könyv az egyetemi tanulmányokhoz különösen fontos, mivel levélben pénzt kérnek rokonoktól, vagy esetleg eladósodnak, hogy megvehessék a drága kiadványt. Tanulmányaik révén kapcsolatok, kapcsolati körök, barátságok alakulnak ki, amelyek tagjai könyveket ajánlanak vagy kölcsönöznek egymásnak.

E források szövege, nemcsak betekintést ad az emberek hétköznapijaiba, hanem arra is utal, milyen sokféle szerepet játszott a könyv, mint a kapcsolattartás eszköze.

Posta Anna

DE Irodalom- és Kultúratudományok Doktori Iskola

A Debreceni Református Kollégium 17. századi professzorainak neolatin üdvözlőkölteményei

Debrecen 17. századi szellemi vezetői, művelt polgárai, papjai, tanárai egyben kiváló poéták is voltak, verseik többnyire alkalmi jellegűek (pl. lakodalmi köszöntőversek, halotti költemények, üdvözlőversek) és rendkívüli eseményekhez (pl. esküvő, halál, könyv megjelenése), kiemelkedő személyekhez (többnyire református közösségük tagjaihoz, barátaikhoz) kapcsolódnak. Ezekre az alkotásokra a kutatás ezidáig nem figyelt kellően, pedig tagadhatatlan provinciális értékük mellett nemzeti irodalmunk szerves részét is képezik, így beemelésük az irodalmi köztudatba a korszak kutatásában kiváltképpen fontos ügy. A 17. században Magyarországon és külföldön szép számmal jelentek meg olyan nyomtatványok, amelyek a debreceni értelmiség bizonyos tagjaihoz kapcsolódnak, s amelyeknek megszületését a Debreceni Református Kollégium professzorai is versben üdvözölték. A hazai megjelenésű köteteket többnyire magyar nyelvű, míg a külföldön kinyomtatott munkákat, zömében disputációkat latin nyelvű üdvözlőkölteményekkel kísérték a kollégiumi tanárok. Előadásomban arra vállalkozok, hogy néhány általam kiválasztott neolatin üdvözlővers részletes filológiai elemzésével betekintést adjak a 17. századi debreceni professzorok műveltségébe és kapcsolatrendszerébe.

#Debreceni Református Kollégium
#alkalmi költemények #17. század

postaanna89@gmail.com

Simon Bernadett

ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola, Modernkori Magyarország Doktori Program

„... Alig van olyan kicsi fészek, melynek ne volna meg a maga hírlapja...”
– A kiállítások alkalmából megjelenő lapok fejlődése a kezdetektől 1896-ig

A 19. századi világ-, és országos iparkiállítások az iparosok, kereskedők szakmai fóruma volt, az egyetlen olyan hely, ahol információt és tapasztalatot cserélhettek. Ahhoz viszont, hogy a kiállítások a 19. század második felére nagyszabású, egyre inkább a látványosságokra és szórakozásra hangsúlyt fektető, széles látogatóközönséget magához vonzó rendezvényekké váljanak, többek között szükség volt egy olyan közvetítőre is, amely népszerűsítette, illetve információkat közölt mind a résztvevők, mind pedig a látogatóközönség számára. Az ezeket a feltételeket teljesítő alkalmi lapok váltakozó rendszerességgel, általában a kiállítás nyitva tartása előtt, illetve alatt jelentek meg. Előfordult azonban, hogy egy kiállításnak több orgánuma is volt, amely akár az esemény előtt több évvel indult el, s így már az előkészületekről is hírt adott.

Magyarországon a honfoglalás 1000. évfordulója alkalmából, 1896-ban a Városligetben megrendezett Millenniumi Ezredéves Országos Kiállítás előkészületeiről, eseményeiről és nagyszabású rendezvényeiről – kutatásom mostani állása szerint – 14 alkalmi lap tudósított. Ezen újságok egy része a kiállítás hivatalos újságja volt, melyet a Kiállítási Igazgatóság adott ki, a többit pedig különféle lapkiadással foglalkozó vállalkozás alapította.

Előadásomban az 1896-os Millenniumi Kiállítással foglalkozó, 1893-tól 1896-ig megjelenő Millennium című kiadványt ismertetem vázlatosan, párhuzamba állítva az előzményeknek számító lapokkal. Példaként az 1873-as bécsi világkiállítás lapját, a Wiener Weltausstellung Zeitungot, illetve a városligeti 1885-ös Országos Általános Kiállítás alkalmából megjelenő Kiállítási Értesítőt elemzem.

Célom, hogy rávilágítsak a kiállítási lapcsoportok fontosságára, melyek segítségével megismerhetjük ezeknek a nagyszabású rendezvényeknek az előkészületeit, mindennapjait, s azt a folyamatot, ahogy ezek a lapok a kiállítások nélkülözhetetlen kísérőivé váltak.

#kiállítás #Városliget #Millenniumi
Ezredéves Országos Kiállítás

bsimon@oszk.hu

Sütő Erika

ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola

Az egész napos iskola jugoszláv modellje az 1950-es években

Európában a második világháborút követő évtizedekben, a nyugati kapitalista és a kelet-európai szocialista hatalmi blokkban egyaránt megjelentek az iskolaszervezeti átalakítást sürgető, osztályszempontú oktatási reformok. Nyugat-Európában a vegyes társadalmi összetételű alsó középiskola bevezetése vált az oktatáspolitikai programok fő tétjévé, a szovjet befolyási övezetben a tízosztályos általános iskola bevezetésével az iskolázottsági szint emelése és a politechnizáció voltak az osztálykülönbségek kiegyenlítését célzó reform legfőbb elemei (Kovai–Neumann, 2015). A titói Jugoszlávia sajátos, különutas politikája, Nyugat-nyitottsága meghatározta a közoktatásban végbemenő reformokat. 1944-től 1948-ig Jugoszlávia esetében nem volt szó különutasságról, éppen ellenkezőleg, a sztálinizmus gyors bevezetése történt meg, és ezzel együtt már 1945-ben meghozták az általános iskolai törvényt. Az 1948-as konfliktus miatt következett a teljes irányváltás a jugoszláv politikában, és így az oktatásban is: mivel a Szovjetunió már nem lehetett példakép, a szocializmus Sztálin előtti munkás-önkormányzati tradícióihoz kanyarodtak vissza. Az öngazgatási szocializmust nagyon gyorsan, már 1949-ben bevezették a helyi tanácsok önállóságával, a vállalatokban a munkástanácsok létrehozásával. 1950-ben jelent meg az állami vállalatok munkás-öngazgatásáról szóló törvény, és ennek mintájára az általános iskolák vezetését is átalakították ugyanebben az évben. Ennek folytatása a '60-as évektől az egységes középiskola kidolgozása, amit végül 1975-ben vezettek be és több mint tíz évig működött. A szakirodalomban az egyenlősítő iskolapolitikák sorából hiányzik a jugoszláv komprehenzív törekvések feldolgozása, holott több évtizedig zajlottak az erre irányuló reformtörekvések. Jelen előadás csupán az általános iskola összehasonlító elemzésére tér ki. 1958-ban jelent meg az Osnovna škola szakmai kiadvány, amelyben szövetségi szinten, a tagköztársaságok szakmai delegáltjaiból álló csoport dolgozta ki az öngazgatású általános iskola új tantervét és filozófiáját. Az előadó ezt a koncepciót az angol, orosz, illetve magyar törekvések tükrében vizsgálja.

#Jugoszlávia #egész napos iskola

serika@jgypk.szte.hu

Szabó Adrienn
EKE Neveléstudományi Doktori Iskola

A magyarországi zeneelmélettanár-képzés története

A magyarországi ének- és szolfézstanárképzéssel – főként a Kodály-koncepcióval összefüggésben – az elmúlt évtizedekben sokan és sokféle szempontból foglalkoztak. Ezzel ellentétben a zeneelmélet-tanárok képzésével kapcsolatos szakirodalom meglehetősen csekély, holott a közép- és felsőfokú zeneoktatás során a zeneelmélet tantárgynak kiemelten fontos szerepe van, így nem elhanyagolható kérdés, hogy kik és milyen tudás birtokában tanítják ezt a tárgyat.

A magyarországi intézményes zeneelmélettanár-képzés kezdete a budapesti Zeneakadémiához köthető. A képzés közel százéves történetének felderítése nehéz vállalkozás, mivel a 2007 és 2013 közötti időszak kivételével soha nem volt önálló szak, csak valamely más főtárgy (pl. orgona, zeneszerzés stb.) mellé, második tárgyként felvéve lehetett elvégezni. Előadásomban megkísérlem felvázolni azt a folyamatot, mely a zeneelmélet-tanári képesítés első felbukkanásától a tanításmódszertan kidolgozásán át az önálló szakként való megjelenésig, végül pedig a doktori fokozatszerzés lehetőségéig vezet. Eközben szeretném bemutatni a jelentősebb tanárszemélyiségeket, tankönyvszerzőket, valamint kitérek a nőnevelés-történeti vonatkozásokra is.

A kutatáshoz a Liszt Ferenc Zeneakadémia könyvtárában és irattárában található elsődleges és másodlagos forrásokat használtam fel (évkönyvek, tanügyi dokumentumok, tanulmányok, visszaemlékezések), valamint megvizsgáltam a képzésben használt jelentősebb tankönyveket és szerzőik pályafutását (életrajzok, cikkek, tanulmányok, tankönyvelemzések).

Szabó P. Katalin

ELTE Irodalomtudományi Doktori Iskola

„Te vagy kínzója, te árulója”: Dugonics András egy kiadatlan Mária-siralmának monodramatikus interpretációja

2017-ben Dugonics András hitéleti munkásságát kutatva találtam meg az Országos Széchenyi Könyvtár Quart. Hung. 235 jelzet alatt őrzött iratokat, melyek Dugonics András fiatalkori verseit gyűjtik magukba *Dugonics András fiatalkori versei: NagyKároly (!) és Nyitrán 1760–1765: Jankovich Miklós gyűjteményéből* címen. A kéziratos szövegek napjainkig nem jelentek meg nyomtatásban és közöttük több vallásos költeményt találhatunk, melyek a lelkeségi irodalmi hagyományba illeszkednek.

Itt található az a költemény is, melyről előadásomban olyan álláspontot foglalkozok el, hogy bár a versben egy Mária-siralom közé tartozó ódát olvashatunk, mégis lehetséges monodramatikus értelmezése. A Dugonics által írt monológ színszerű és élénk jelenet, az alaphelyzet drámai, a költemény nem hordozza azokat az elemeket, melyeket a reneszánszot követően minden Mária-siralom követ (mint például Mária két kérése és a női, anyai érzésvilág). Véleményemet erősíti, hogy Kardos Tibor az Ómagyar Mária-siralomról leírta, hogy „az olasz laudákhoz hasonló drámai helyzetdal” (Kardos Tibor, *A középkori vallásos színjáték új műfajai Magyarországon*, = Kardos Tibor (szerk.), *Régi Magyar Drámai Emlékek I.*, Budapest, Akadémiai, 1960, 78.), nagycsütörtökön a begina-társulat áhítatkeltés céljából énekelte a húsvéti ünnepkörben. Ez a drámai monológ a vallásos színjátékhoz hasonló fordulatokat tartalmaz (uo.).

A költemény szerepe Dugonics-életművében szintén erősítheti monodramatikus értelmezhetőségét, hiszen egyrészt azokban az években keletkezik, amikor Dugonics NagyKárolyban és Nyitrán tanított alsóbb osztályokat, vagyis amikor az iskolai színjátszással elkezdett kísérletezni, másrészt a bibliai tárgyú iskolai színjátékainak sorába is jól illeszkedik. A költemény a kereszten függő Krisztus alatt álló lírai helyzetből szólítja meg a bűnös lelket, hozzá intéz dramaturgiai kérését („Oh bűnös Lélek / ally elő kérlek / Jesus Szent testét / magos keresztyét / vizsgálj meg.”) és drámai kérdéseket („Mit vétett néked, / mint sértett téged / Hogy így faggatod, / Testét szaggatod / vérét hullatod”). Előadásomban sorra veszem azokat a kétségtelenül drámai és tragikus elemeket (mint például az a szinte színpadi rámutatás „Te vagy kínzója, te árulója / az ártatlannak, / nálad vannak / ő halálának eszköze”), melyekre hipotézisemet építem, miszerint Dugonics Andrásnak ez a kéziratban maradt költeménye egy kis monodráma.

#[Oh bűnös lélek] #Országos Széchenyi Könyvtár
#Mária-siralom #monodráma

katalinszabo@caesar.elte.hu

Szabó Roland

ELTE Irodalomtudományi Doktori Iskola

Galaktikus motívumok: csillagváros?

– A tárgyiasítás egy lehetséges változata József Attila kései lírájában

A „tárgy” fogalma szubjektívabb, mint az a jelentés, amelyet a mindennapi nyelvhasználat tulajdonít neki. A „tárgy” nem egyszerűen tőlünk függetlenül létező, megtapasztalható, élettelen entitás, hanem a poétikai eljárások által olyan jelentésbővítésen átvitt fogalom, amelynek lényege nem maga a megjelenített tárgy fizikai valósága, hanem az adott tárgyba „léptetett” lét. Ennek a narratív koncepciónak a nézőpontjából vizsgálom József Attila kései költészetének égitest-motívumait.

A csillag- és űrmotívum a költő kései lírájának olyan szervezőelve, amely a tárgyiasítás kérdéskörétől nem elválasztható módon a költeményekben létrejövő szubjektumot körülvevő szorongató léthiány-perspektívaként működik. Ez a nézőpont-világ a szubjektumra ránehezülő semmi-képzetekkel is rokonítható oly módon, ha a léten kívüliséget, a mozdulatlan és elérhetetlen tárgyias világot az űr végtelen terében értelmezzük. Ugyanakkor ez a képrendszer nincs a cselekvések abszolút hiányában, hiszen a végtelen térben megkonstruált csillagzatok mozdulatlanok és mindig zajtalanok, de egy attribútum elválaszthatatlanul a részük: a nézés aktusa. Ennek értelmében fölmerül a kérdés, hogy a kései lírában megkonstruált égitest- motívumok a nézés által a szubjektum öntükröződéseként vagy önszemléléseiként értelmeződnek-e, vagy a tárgyias világ részvétlensége jelenik meg bennük, és a nézés aktusával a szubjektum fikciós világában rendelkeznek csak. A szubjektum konkrét terével és idejével szemben az űr időtlensége és térnélkülisége áll oppozícióban, és ez az ellentét is okozhatja a versekben az alany által megélt szenvedéstörténeteket.

A fentiekben felsorolt problémákat elsősorban a *Reménytelenül*, a *Könnyű, fehér ruhában...*, *Az árnyékok...*, a *Száz éjszakán...*, a „*Költőnk és Kora*” és a *Miben hisztek* című költeményekben vizsgálom. Feltételezéseim szerint a szubjektum mint szemlélő és egyszerre a szemlélet tárgya is a tér- és időbeli korlátozottság és a végtelen dimenzió metszéspontjának elszenvedője. Ugyanakkor a versekben megkonstruálódó Én tér- és időbeli távolsága a megidézett tárgyias űrhöz képest egyre szűkülő tendenciát mutat. Ámbár bizony ugyan nem állítható, de ebből a nézőpontból az űr- és csillagmotívum jelentésrétegei változnak, és ez a változástörténet nem egy versen belül, hanem verseken keresztül észlelhető.

Szabóné Kozma Katalin
EKE Neveléstudományi Doktori Iskola

Döbrentei Gábor *A' kis Gyula* könyve két kiadásának összehasonlító elemzése

A gyermekirodalom Európában a 18. század végén bontakozott ki. A gyermekeknek szánt könyvek az olvasás gyakorlásán és az ismeretközlésen túl szocializációs feladatot is elláttak azáltal, hogy hozzájárultak a társadalmi szerepek megtanulásához. Mivel a szereplők tevékenységei, viselkedésformái és jellemvonásai iránymutatásul szolgáltak az olvasók számára, a gyermekkönyvekben leképződtek az adott korokra érvényes társadalmi normák, illetve viselkedési szabályok. Ezen elvárások megjelentek azokban a gyermekek számára világosan megfogalmazott, és a könyvek szereplői által képviselt tulajdonságokban, amelyek vizsgálata képezi a jelen kutatás alapját.

Feltételezésünk szerint a gyermekkönyvekben megjelenő jellemvonások elemzésével megfigyelhetőek a gyermekekkel szembeni elvárások jellege, és megragadható azok változása is. Tanulmányunkban összehasonlítjuk Döbrentei Gábor *A' kis Gyula* könyvének két kiadását (1829, 1845). Megvizsgáljuk a könyv gyermekképét, illetve történelmi és művelődéstörténeti kontextusba helyezve megnézzük, hogy a szépirodalmi mű alapján megrajzolt gyermekkép vajon megfeleltethető-e a korabeli, gyermekekről alkotott elképzeléseknek. Pszichológiai konstruktum alapú tartalomelemzéssel vizsgáljuk az olvasókönyv két kiadásában megjelenő, a fiúkkal és a leányokkal kapcsolatos elvárásoknak a változását. A vizsgálat alapját a könyvben szereplő gyermekekkel kapcsolatos tulajdonságok képezik. A tartalomelemzés során a kategóriák képzése deduktív úton, a Schwartz-féle érték kategóriák alapján történik.

#Döbrentei Gábor #A' kis Gyula könyve
#gyermekirodalom

kozmakatalin@gmail.com

Szűts-Novák Rita
EKE Neveléstudományi Doktori Iskola

Imre Sándor (1877–1945) pedagógus levelezésének irodalomtörténeti jelentősége

Imre Sándor (1877–1945) személyében az elméleti tudós és a gyakorlati oktató pedagógus korszerű eszménye példaértékű módon jelent meg. Kéri Katalin egyik munkájában kiemeli Imre Sándor nevét, mint a két világháború közötti magyar szellemtörténet jelentős gondolkodóját, akinek valódi megismerése és megértése tágabb körben mások mellett még ma sem történt meg. Véleményünk szerint a messziről indított, átfogó neveléstörténeti kutatások sok esetben nem célravezetők a pedagóguskutatás területén, hiszen egyrészt túl általános információkat eredményeznek, másrészt, ahogy Imre Sándor recepciójának esetében is tapasztaltuk, minél több idő telik el a tárgyalt időszak után, az eredmények egyre kevésbé lesznek hitelesek.

A vonatkozó bibliográfia áttekintése, és gondos feldolgozása után megállapíthatjuk, hogy a Széchenyi István nyomdokain haladó Imre Sándor tevékenységével az emlékezőkultúra erősödésének hatására mind időszerűbb foglalkozni. A tanulmányok, recenziók felhangja többnyire pozitív volt, de a személyes érintettség, az érvényes közgondolkodás és a *Zeitgeist* adta ideológiák mindig más aspektusban mutatták be őt. Ezúttal az Országos Széchenyi Könyvtár korabeli kéziratári anyagát vizsgáljuk annak bizonyítására, hogy mikrohistorizáló eszközök segítségével, Imre Sándor kortársaival folytatott hivatalos és személyes levelek szövegelemzésével értelmezhető legobjektívebben napjainkban a művelődéspolitikus pedagógiai munkássága. Az ilyen típusú források sokfélesége és színessége inspiráló halmazt eredményez, és bár a kutatási folyamat mozaikszerűsége veszélyt rejt magában, a pedagógusról szóló narratívát nagyban árnyalja. Jelen tanulmányunkban a szűkítés igényével kiemelünk néhány az Országos Széchenyi Könyvtár kéziratári anyagában található, neveléstörténeti és irodalomtörténeti szempontól egyaránt példátlan dokumentumot, például Imre Sándor Gyulai Pál és Pintér Jenő irodalomtörténésszel megejtett eszmecserejéről szóló leveleket.

#Imre Sándor #Országos Széchenyi Könyvtár

szutsnovakrita@gmail.com

Takács Tímea
ELTE Irodalomtudományi Doktori Iskola

Történelmi- és fordítói hűség problematikája *Mednyánszky Cézár az 1848/49. évi honvéd-hadsereg főpapjának emlékezései* és Sárközi György *Mint oldott kéve* című regényének tükrében

Báró Mednyánszky Cézár 1858-ban *The Confessions of a Catholic Priest* címen megjelent, majd 1927-ben Magyarországon felfedezett emlékirata többszörös fordítás eredményeként juthatott el a magyar olvasóközönséghez. A primer szöveg hiányára, vagy a kalandokat halmozó narrációra hivatkozva az angol nyelvű recenzens, valamint Pogány Kázmér a Magyar Kultúra hasábjain is kétségbe vonta, hogy az emlékiratot valóban Mednyánszky Cézár vetette-e papírra.

A kérdéskört tovább bonyolítja, hogy Óvári-Avary Károly magyar nyelvű fordításában az angol szöveg szerkezetében tett változtatásaival, számos rész kihagyásával, önkényes betoldásaival és szövegmagyarázataival többször eltérő kontextust hozott létre.

Sárközi György 1930-ban a Nyugatban éles kritikában adott hangot a fentebb említett fordítói megoldásoknak, *Mint oldott kéve* című, az 1848-49-es szabadságharcról szóló regényébe pedig beemelte az angol nyelvű forrásból kihagyott részeket is.

Az előadás Mednyánszky Cézár *Emlékezései és vallomásai az emigrációból* c. fordítást Sárközi György kritikai tanulmányával, a *Mint oldott kéve* c. regénnyel és Óvári recenziójával veti össze. Az emlékiratok és a *Mint oldott kéve* az Óvári-Sárközi vitán túl egy másik, szélesebb körű polémia részévé is vált. Mindkét alkotás egyik kulcsszereplője Görgei Artúr, akit a kulturális emlékezetünk által rögzített képpel szemben a művek újabb megvilágításban engednek láttatni.